

Pázmány prédikációk felhasználása Lochner János 18. század végi kéziratgyűjteményében

A Győri Egyházmegyei Könyvtár kézirat-katalógusának¹ névmutatójában egyetlen oldalon szerepel Pázmány: Lochner János 18. század végi szentpáli (Dunaszentpál, Győr-Sopron megye) plébános több doboznyi kéziratgyűjteményében két prédikáció esetében tünteti föl Bánhegyi Miksa, a katalógus összeállítója, hogy „e Pazmanno”, azaz Pázmányból, Pázmány szövegeit felhasználva hoztak létre beszédek. Ez a két beszéd az Advent 4. vasárnapjára írott két kézirat fogalmazvány, amelyben csakugyan szerepel Pázmány neve, mégpedig a prédikációjára lapszámokkal való utalással.²

A 18. század vége előtt Pázmány prédikációi három kiadásban is megjelentek. Az első kiadás még 1636-ban, a szerző életében jelent meg, a második kiadás Széchényi György érsek jóvoltából 1695-ben, a harmadik pedig 1768-ban, Nagyszombatban látott napvilágot. A kéziratok lapszám szerinti hivatkozásait egyeztetve megállapítható volt, hogy a harmadik, vagyis az 1768-as kiadást használták.³ A szóban forgó kéziratok beszédek jóval rövidebbek a Pázmány-beszédeknél. A kézirat leírója úgy járt el, hogy a prédikáció témaköreit jelentősen lerövidítette, összefoglalta, helyenként ugyanazokat a locusokat felhasználva és feltüntetve, mint Pázmány. Egyes helyeken azonban pontosan jelölte, hogy mely szövegrészek következnek Pázmány beszédéből, de ezeket a részeket teljes egészében nem másolta le.⁴ A kéziratgyűjteményben azonban másfajta felhasználási módok is megfigyelhetők. Ez akkor vált bizonyossá, amikor a győri kézirtárban áttanulmányoztam Lochner János sok ezer kéziratot tartalmazó gyűjteményének egy részét, és további Pázmány hivatkozásokat találtam.

A kézirat-katalógus szerint az 1., 12, 15, 23., 43., 44., 89., 90., 96., 101., 102., 103., 107., 122. és 132. sz. prédikáció-kéziratban is ott vannak a Pázmány-hivatkozások. Ezek többnyire Szentpálon, Komáromban és Dunaszegen az 1770-es, 80-as és 90-es években elmondott prédikációk.⁵ E beszédek egy része olyan szöveg, amelybe utólag írták bele

¹ Az ismertetendő Lochner-kéziratgyűjtemény a Győri Egyházmegyei Kincstár és Könyvtár gyűjteményében található. A kéziratok hozzáférhetővé tételét és az itt hasonlóan közöltek lemásolását Lukács Zoltánnak köszönöm. A kéziratok leírása: BÁNHEGYI B. Miksa, *A Győri Egyházmegyei Könyvtár kéziratkatalógusa: 1850 előtti kéziratok*, Bp., Országos Széchényi Könyvtár, 1991, 40–46. A gyűjtemény jelzete: 103, Ms.IV.1/94a.

² A jelzetek: 103, Ms.IV.1/94a., 14, 16.

³ PÁZMÁNY Péter, *A római anyaszentegyház szokásából minden vasárnapokra, és egynehány innepekre rendelt evangéliumokról prédikációk*, Nagyszombat, A Jesus társasága akadémiai collegiumának böt., 1768.

⁴ 1. melléklet, 103, Ms.IV.1/94a., 12. Bánhegyi Miksa ez esetben nem jelezte, hogy Pázmányból való kivonatról van szó. Bal oldalon felül az időpont megjelölése (Advent 4. vasárnapja), jobbra fönt az elmondás helye és ideje: Komárom, 1787; Dunaszeg, 1794.

⁵ A 132. beszédig vizsgáltam át a kéziratgyűjteményt. További példák: JUHÁSZ Szandra, *Két „kompilációs” levél a Lochner-hagyatékban = Pázmány nyomában*, szerk. AJKAY Alinka, BAJÁKI Rita, Vác, Mondat, 2013, 219–223.

más kézzel a Pázmány-prédikációskötet oldalszámait, mintegy „feldúsítva” az eredeti prédikációs szöveget. Több esetben a beszéd egészét nem fogalmazta meg a leíró, hiányoznak az említett tartalmi összefoglalások, szinte csupán a lapszám szerinti Pázmány-hivatkozások szerepelnek a kéziratokban. Sőt olyan esetre is bukkantam, amikor Lochner Jánosnak írt *levél* formájában maradt fenn a Pázmány-helyek listázása, mindig az 1768-as kiadás alapján. Mindkét egyleveles kézirat egyik felén a címzett áll, a másik oldalon az „Amen”-nel végződő lista.⁶ (Az „Amen” szó egyébként szinte minden beszéd és beszédvázat végén ott szerepel.) Ez a misszilis eljárás arra utalhat, hogy Lochner nem minden esetben maga gyűjtötte ki az egyes Pázmány-beszédek felhasználható helyeit, hanem mással gyűjtötte ki. A Bánhegyi Miksa-féle kézirat-katalógus megjegyzése szerint Lochner János gyűjteménye az ő, Mráz Ádám, Vörös János és mások kézírását tartalmazza. Azt is megállapítja, hogy „[a] szerző általában az első elmondás helyének plébánosa vagy meghívott szónoka” volt.⁷ És csakugyan, a kéziratok jobb felső sarkában ott szerepel a helynév és az évszám. Ez arra utal, hogy Pázmány beszédeinek felhasználása a 18. század végén és még a 19. század elején is általánosnak mondható.

A győri kéziratok anyag felelveti a prédikációs gyakorlat, a memoria és a pronuntiatio kérdését. Nemrégben Szelestei Nagy László a ferences prédikációs gyakorlat kapcsán foglalkozott a prédikálás módjára vonatkozó 16–18. századi előírásokkal, s ezek jórészt teljesülni látszanak még a 18. század végi Lochner-kéziratok ismeretében is. A Pázmány-kortárs Szalézi Szent Ferenc negyedréti formátumú papírméretet javasolt a szószekekre vinni, amelyből a beszédet olvasni, vagy amely alapján, a memória segítségével, azt elmondani lehetett. Ajánlotta a vásár- vagy ünnepnap feltüntetését a papíron, továbbá az elmondás helyének, idejének és a forrásnak a feltüntetését. Az idézeteket külön papírra javasolta kigyűjteni.⁸ Kérdés, hogy a Pázmány-beszédekből átvett terjedelmes részeket hogyan mondta el akár Lochner, akár más kortársa. Valószínű, hogy a prédikálók vagy megtanulták a kijelölt részeket, vagy a papírra lemásolt szövegrészeket felolvasták. Arra nincs adat, hogy a miséző pap egy nyomtatott Pázmány-prédikációskötetet vitt volna magával a szószekekre, esetleg odakészítette volna már előre a kipreparált, „bejelölt” kötetet, s a nyomtatott szöveget olvasta volna föl. Az mindenesetre látható a kéziratok jelölésein, hogy többnyire pontosan, a sorokat is megadva jelölték a kiemelt Pázmány-szövegrészek helyeit. A szó szerinti idézést illetően figyelemre méltó, hogy a másfél évszázaddal korábbi nyelvállapot és fogalmazásmód belesimulhatott a 18. század végi nyelvbe, az pedig egyáltalán nem valószínű, hogy Pázmány nevét említette volna a szószekeken Lochner vagy más kortársa.

A prédikálás nyelve már egyértelműen magyar, s a latin idézetek is ritkák már. A Pázmány-beszédek még a latinitás szempontjából jellemző átmenetet mutatnak: ott a latin idézetek nagy számban fordulnak elő az auktoritás megőrzése érdekében, ám Páz-

⁶ 2. és 3. melléklet: levél formában Lochner Jánosnak elküldött beszédvázat. Jelzete: 103, Ms.IV.1/94a., 122.

⁷ BÁNHEGYI, *i. m.*, 40.

⁸ SZELESTEI N. László, *Magyar ferencesek prédikációs gyakorlata a 17. században: Csíksomlyói kéziratok prédikációk*, Piliscsaba, Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, 2003, 12–13.

mány mindenütt következetesen magyarra fordítja idézeteit, oly módon, hogyha a latin szövegrészeket kiemeljük a beszédből, a magyar textus csorbítatlan grammatikával olvasható folyamatosan. A 18. századi kéziratos beszédekből már hiányoznak a latin szövegrészek, kérdés azonban, hogy a Pázmányból vett részek latin idézeteit is teljesen kiiktatta-e a szónok. Az érzékelhető, hogy a magyar nyelvű prédikációs gyakorlat hátterében még megvan a latin nyelvű felkészülés. Erre utal Kácsor Keresztély 1750-es években készített, szintén kéziratos latin nyelvű tárgymutatója Pázmány prédikációs kötetéhez (a kézirat a budapesti piaristák levéltárában van).⁹ Elméletileg is foglalkoztak a prédikációszerkesztéssel: Magyarországon először 1728-ban, Nagyszombatban jelent meg Cyprianus Soares *Methodus parandae eloquentiae*.¹⁰

Ismerve a Pázmány-beszédek igen nagy terjedelmét (gyakran 10–20 nyomtatott oldal is megvan), arra következtethetünk, ha e beszédek így elhangzottak, akkor azok elmondása több mint egy óráig is igénybe vehetett. Mint az ismert, Pázmány 1636-ban kiadott prédikációs kötetét megelőzően mindössze egyetlenegy prédikációja jelent meg nyomtatásban: 1610-ben, a Thordai János áttéréseit kipellengéző *Posonban lött prédikáció*. E beszéd terjedelme csaknem kétszerese az 1636. évi változatnak. Minthogy a nyomtatvány címlapján ez áll: „Egy keresztyen halgatótúl az eleven nyelv után, írásban foglaltat, és az hívek eppületire szem eleiben kibocsáttatott”,¹¹ nincs okunk kételkedni abban, hogy a teljes, leírt változat hangzott el. A második változat, a Pünkösöd utáni X. vasárnapra írt beszéd már mértéktartóbb, hiányoznak belőle a Thordait elmarasztaló részek. Egyébként az 1636. évi prédikációs kötet címlapján is ott áll, hogy „élő nyelvének tanítása után írásban foglalt” beszédekről van szó. Pázmány a *Keresztyén olvasókhöz* címzett bevezetésében hosszasan elmélkedett prédikációinak terjedelméről. Úgy vélte, hogy a meggyőzéshez szükséges a nagyobb terjedelem, fontosabb ez a „sovány tanítás”-nál.¹² Ezért jogosan vélhető, hogy nemcsak a kinyomtatott, hanem az elmondott beszédek is igen terjedelmesek voltak. Nagypénteki első prédikációjának terjedelme például 44 lap

⁹ A kézirat hasonmás kiadása: HARGITTAY Emil, *Kéziratos latin nyelvű mutató Pázmány Prédikációihoz = Eruditio, virtus et constantia: Tanulmányok a 70 éves Bitskey István tiszteletére*, I, szerk. IMRE Mihály et al., Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2011, 130–159.

¹⁰ SZELESTEI N., *Magyar ferencesek, i. m.*, 13; Uő, *Laskai Osvát prédikációja magyarul a XVII. század végétől = Religió, retorika, nemzettudat régi irodalmunkban*, szerk. BITSKEY István, OLÁH Szabolcs, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2004, 62.

¹¹ *Régi magyarországi nyomtatványok*, II, 1601–1635, BORSA Gedeon, HERVEY Ferenc, HOLL Béla munkája FAZAKAS József, HELTAI János, KELECSÉNYI Ákos, VÁSÁRHELYI Judit közreműködésével, szerk. BORSA Gedeon, HERVEY Ferenc, Bp., Akadémiai, 1983, 1004; BITSKEY István, *Humanista erudíció és barokk világkép: Pázmány Péter prédikációi*, Bp., Akadémiai, 1979, 35. – Thordairól és a prédikációváltozatokról legújabban: HORVÁTH Mária, *Pázmány Péter Posonban löt praedikációja és Torday János = Textológia és forráskritika: Pázmány-kutatások 2006-ban*, szerk. HARGITTAY Emil, PILISCSABA, Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, 2006, 85–111.

¹² PÁZMÁNY Péter, *A római anyaszentegyház szokásából, minden vasárnapokra és egy-nehány innepekre rendelt evangéliomokról predikációk, mellyeket élő nyelvének tanítása után írásban foglalt Cardinal Pázmány Péter*, s. a. r. KANYORSZKY György, Bp., Magyar Királyi Tudomány-Egyetem, 1903 (Pázmány Péter Összes Munkái [a továbbiakban: PPÖM], 6), XXIV.

az életmű-kiadásban, s mindjárt a beszéd elején megjegyzi, hogy, méltóan Krisztus szenvedéséhez, a hallgatóságnak két-három órányi beszédre kell számítani Jézus „szenvedésének halgatásában és elmélkedésében”.¹³ Pázmány beszédeinél sokkal rövidebb a kidolgozottnak látszó 18. század végi kéziratok terjedelme: leggyakrabban 3-4 oldal. Úgy látszik, Pázmány még nem volt tekintettel a trentói zsinat „cum brevitate” ajánlására, ez később válhatott szokássá, bár prédikációi elején hivatkozik a zsinati rendelkezésekre.¹⁴

Szelestei Nagy László nemrég az Országos Széchényi Könyvtárban található ferences eredetű kéziratok prédikációkat elemezte, és néhánynak a másolatát rendelkezésemre is bocsátotta.¹⁵ E beszédek némelyike „ex Páz”, „ex Pázm”, „ex Pázmány” kifejezéssel jelöli a forrás helyét, de korábbi nyomtatott kiadásra utaló lapszámjelzés nincs, mint azt a Lochner-gyűjteményben láthattuk. A kompilációs eljárás szerint a teljes, végleges formába átírt beszédek mintegy a felére csökkentik le a Pázmány-szövegeket, átírják a részeket, helyenként a Pázmány által hozott példasorból elhagyva, máshol pontosan követve az eredeti szövegét.¹⁶ Két példán érzékeltetem ezt a szinte azonos átvételt. A Böjt V. vasárnapjára írt beszéd azért is lényeges, mert „Az Isten igéinek halgatásáruul” szól, tehát ars praedicandi jellegű prédikáció a prédikálásról. Pázmány az alábbiakat írja; s a kézirat szöveg (Szendrő, 1781) itt csaknem megegyezik a Pázmányéval, a különbség e részletben tartalmi szempontból elhanyagolható:

nem ásító és szunnyadozó álmoassággal, hanem ébren és figyelmetességgel halgassuk, a mit Isten mond predikatora-által. És, miképpen a király levelében, nem azt nézzük, vagy böcsülljük, ki kezével, minémü pennával és tentával íratott, hanem arra vigyázunk, mit foglal magában: úgy a predikációban sem kel arra vigyáznunk, mely ékes, vagy tótos magyarsággal, minémü mesterséges szóllásokkal, mely új találmányokkal színesített és festett a predikáció, mert azok, csak annak tudományán és okosságán függenek, a ki prédikál¹⁷ hanem, arra kel elménket fordítani, a mi Istené a predikációban; tudni-illik, a lelki oktatásra és vígasztalásra.¹⁸

A beszéd egy másik részletében is csaknem azonos az egyezés:

¹³ PPÖM 6, 626.

¹⁴ „A keresztyén predikátorokhoz, intés”: a prédikátorok „a tridentinomi közönséges gyölekezet rendelése-szerént, azokra tanítsák a kösséget, a miket szükség tudni”. PPÖM 6, XXXIV. – „A tridenti zsinat »cum brevitate« prédikálást ajánlott. Jeremias Drexel és Borgia Szent Ferenc úgy vélték, hogy a prédikáció ne legyen egy óránál hosszabb. Szalézi Szent Ferenc az alsó határt fél órában jelölte meg.” SZELESTEI N., *Magyar ferencesek, i. m.*, 18.

¹⁵ *Uo.*, 17.

¹⁶ „A változtatások/átvételek többségénél nem mechanikus excerptálásról van szó, hanem új beszédhelyezethez alkalmazásról, új »szerzői« elképzelésről, amely nem nélkülözi a művészi érzéket és/vagy alapos iskolázottságot.” SZELESTEI N. László, *Áhítati irodalmunk szövegváltozatainak barokk kori jellegzetességeiről = Filológia és textológia a régi magyar irodalomban*, szerk. KECSKEMÉTI Gábor, TASI Réka, Miskolc, Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, 2012, 369.

¹⁷ Az általam dőlt betűvel írt szavak kimaradtak a kézirat szövegből; ez logikus tömörítés.

¹⁸ PPÖM 6, 587. – Lásd 4. melléklet.

Mások vannak, kik magokra vészik, a mit mond a predikátor; de azt cselekeszik, a mit egy rút aszszonyrúl hallottunk:¹⁹ ki, mikor a szeméten egy darab tükört talált volna, belé-tekíntvén, meglátá töpörödött, úndok ábrázattya; és nagy haraggal elveté a tükört, azt²⁰ mondván; hogy méltán vettetett a szemétre, mivel ily rútat mutat, nem vévé eszébe,²¹ hogy nem a tükör vétke, hogy a rútat rútnek mutatta.²²

A kézirat eltérése Pázmány szövegétől („olvastam Ezopus fabuláiban”) bizonyossá teszi, hogy a kézirat predikáció elhangzásakor nem említették meg Pázmány nevét, hiszen rá is elegendő lett volna hivatkozni.

Végezetül arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy a Pázmány-predikációk felhasználásának széleskörű felismerése s a Pázmány-kompilációk módjának elemzése nem túl régi, csupán három évtizedre visszanyúló kutatási irány. Először V. Kovács Sándor vezetésével és Tarnai Andor inspirációjára készült el 1983-ban Ocskay György doktori értekezése, később Lukácsy Sándor ismert fel több Pázmány-motívumot 18. századi predikációban, majd a kérdést részletesen Maczák Ibolya vizsgálta, elsősorban nyomtatott anyag alapján, *Elorzott szavak* című könyvében 2010-ben.²³ Maczák Ibolya összesen negyvenkét szöveg kompilációs összefüggésrendszerét mutatta be, melyek között a Pázmány-predikációk kiemelt helyen szerepelnek.²⁴ Érdekes és fontos eredménye e feltárási munkának, hogy még katolikus–protestáns átvételt is igazolt.²⁵ Mára tehát már szakudományos közhelynek számít, hogy Pázmány predikációit legalább másfél évszázadon át következetesen és szövegszerűen felhasználták a predikációs gyakorlatban.²⁶ Pázmány részéről tehát a „predikátorokhoz intés” „terve” (vagyis az, hogy példát és mintát szolgáltatson a predikatori hivatásban az őt követőknek) teljes mértékben valóra vált.

Ez az imitációs és kompilációs technika teljesen általánosnak tekinthető a régi magyarországi irodalom számos műfajában. Példák tucatjait lehetne idézni Balassi költemetének 17. századi „széténeklésétől” kezdve, Gyöngyösi Zrínyi-imitációin keresz-

¹⁹ A kéziratban három szó betoldás áll a „hallottunk” szó helyett: „olvastam Ezopus fabuláiban”. Lásd 5. melléklet.

²⁰ A kéziratból hiányzik: „azt”

²¹ A kéziratban szórendi változtatás: „eszébe nem vévén”

²² A kéziratban: „mutattya”. A nyomtatott szöveg kiadása: PPÖM 6, 589.

²³ OCSKAY György, *Pázmány hatása Kelemen Didák predikációiban*, ItK, 1982/4, 436–448; Uő, *Kutatások a magyar késő barokk retorikus próza terén: Kelemen Didák predikációi*, 1983 [ELTE BTK, doktori értekezés kézírata]; MACZÁK Ibolya, *Elorzott szavak: Szövegalkotás 17–18. századi predikációkban*, [Szigetmonostor], WZ Könyvek (Szépművés Bt.), [2010]. Itt a 188. lapon található Lukácsy Sándor vonatkozó írásának felsorolása.

²⁴ MACZÁK, *i. m.*, 21–25.

²⁵ Tyukodi Márton Káldi Györgyből kompilált: MACZÁK, *i. m.*, 33–41. Más műfajban: BAJÁKI Rita, *Pázmány Imádságos könyvének utóéletéhez = Pázmány Péter és kora*, szerk. HARGITTAY Emil, Piliscsaba, Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, 2001, 285–291. – Ezúton is köszönöm Balázs Mihálynak, hogy felhívta a figyelmemet arra az írásra, amely Pázmány predikációinak 18. századi unitárius felhasználását mutatja be: TÚRI Tamás, *Fejérvári Sámuel predikációinak forráskezelése: Felekezeti közti kompiláció az unitáriusok körében*, Keresztény Magvető, 2011, 297–315.

²⁶ SZELESTEI N., *Magyar ferencesek, i. m.*, 17, 20.

tül a 17. századi udvari költészet darabjainak szövegszerű összefüggéseiig. Stoll Béla RMKT-kiadása óta az is nyilvánvaló, hogy a szerelmi és lakodalmi versek, valamint a népköltészet dalai és szövegei szervesen összefüggnek; az Erdélyi Zsuzsanna által gyűjtött archaikus népi imádságok sok százados szöveghagyományt hordoznak magukban; vagy éppenséggel a halotti beszédek szövegeiben is találhatunk más halotti beszédekből átvételeket, ahogy Kecskeméti Gábor egy lapon keresztül sorolja református halotti beszédek szövegszerű összefüggéseit mint variációkat.²⁷ *Aki egy bizonyos régi magyar szöveget olvas, egyidejűleg legalább egy másik szöveget is olvas.* Ennek feltárásánál, az okok és szövegalkotási mechanizmusok felfedésénél kevés izgalmasabb szakmai feladat van.

Visszatérve az eredeti témához: bizonyos szövegek tehát folytonosan ismétlődnek. *Mint kell a keresztény leányt nevelni* című prédikációjában megfogalmazottak szerint Pázmány ezt teljes tudatossággal vállalja: „én semmit magamtól nem mondok, a mit a Bibliában és eléb említett Szent Doktorok írásiban olvastam, azt egybe- és rendbe hozom; az-az nem magam gondolatit mondom, hanem a Szent Lélkettől viseltetett Atyák írásából egybe-szedem és előtökbe terjesztem az igazságot”.²⁸ Ugyanakkor azt is megfogalmazza, mi értelme van annak, hogy már ismert dolgok kerülnek ismét elénk. Említett Böjt V. vasárnapi beszédében (ezt a már idézett kéziratos beszéd is átveszi) így választja meg a kérdést, hangsúlyozva a *movere/flectere* szempontját:

Itt el nem halgathatom némely emberek mentségét: kik azt mongyák; hogy azért nem kívánnják a predikáció-hallást, mert ők mind tudgyák, a mit a predikátor tanít. Oh, mely rossz, oh, mely bolond mentség ez! Nem abban áll a haszna a predikációnak, hogy új dolgokat tanuljunk; hogy olyat halljunk, a mit soha nem hallottunk; hanem, hogy arra gerjedgyen akarátunk, a mit tudunk.²⁹

EMIL HARGITTAY

Zur Verwendung von Pázmány-Predigten in Lochners Manuskriptsammlung vom Ende des 18. Jahrhunderts

Die Manuskriptsammlung von János Lochner befindet sich in der Sammlung der Schatzkammer und Bibliothek des Bistums von Győr, Ungarn. Lochner war Pfarrer Ende des 18. Jahrhunderts in der Gemeinde *Dunaszentpál* (Komitat Győr-Moson-Sopron). Zahlreiche Manuskripte von ihm beweisen, dass Lochner in seinen eigenen Kanzelreden die gedruckte Predigtsammlung des Erzbischofs Péter Pázmány (1570–1637) wortwörtlich verwendet hatte. Die vorliegende Analyse der Manuskripte stellt dar, mit welcher Technik Lochner die früheren Pázmány-Reden kompilierte.

²⁷ KECSKEMÉTI GÁBOR, *Prédikáció, retorika, irodalomtörténet: A magyar nyelvű halotti beszéd a 17. században*, Budapest, Universitas, 1998, 197–198.

²⁸ PPÖM 7, 616.

²⁹ PPÖM 6, 586. Az 1660-as évekből e beszédrészlet latin fordítása is fennmaradt ferences anyagban: SZELESTEI N., *Magyar ferencesek, i. m.*, 29; Uő, *Áhitati irodalmunk, i. m.*, 369.

Imica 4^a
Adventus

Archiepiscopus et al. vix uis. Luc. 3. 4.

(12)

Comar
1787

Itallank az Evang. min' kália' kez' ez. Janos, hogy ha
Megvaló, és szabados' más' etc. Lajm. pag. 87. linc. 9.

Dumax 1794.

Mit pedig etot: t'fal' kei' is' vagyon, mellynek Laj. p. 87. linc. 9.

Mivel ufa' a Cui' úrnak valamellyikéi' kell' törvénkh, azé
é' má' be'kedem' az' vizsgálom' meg' közzéden, mire' kell' néznie' a
kei' is' közzé' való' válagórák, ha' t'falami' nem' akadunk. T'nygy
Ehez' képe' meg' mutatom, hogy, ha' t'falami' nem' akad, a' kei' is' közzé'
való' válagórák' néznie' kell' 7° az' is' Veréze, araggy' Veréze. 20
az' is' válagórá, araggy' végeze. Hogy' par. etot. ha' e' kettőre' v'gyá'
zással' lége'k, legé'kben' hogy' az' is' válagórák' meg' t'falassák: bi'
Lajm. par. az' hogy' ha' az' is' válagórák' meg' nem' fogyathozók,
a' má' Evang. em' bi'ett. U'z' úttjának' képe'jéhez' jobh' hozá' fát,
hátok, és' a' közzé'be' jöv' memjei' Anahym' b'os'fülle, p'gada'
sáfor' illendű' el' kége'kgette'. figyelme'z' Zech.

Et' kei' is' közzé' való' válagórák' be' legé'kben, hogy' meg' t'falaf-
alunk, ha' az' má' a' kettő' egymás' mellé' v'ettyné', és' amius' magá'k'
v'gyon, v'valé'ppen' meg' f'os'v'olynk. Et' válag' úttjáról' nem' t'fal'
vé'kedelme', de' gyalázatos' etc. Lajm. pag. 87. dno' meg' 88. linc. 30.
Ime' v'gy' t'fal' ebből, a' kei' úrnak' se' zájag'lá'ból' ké' ké'k, mellyikéi'
kellé'k a' kei' is' közzé' válagórá'nak, de' má' e' ké'k' meg' f'os'v.
Lajm. és' Lajm. válagórá' nem' mind' ember' é'ké'k, j'ol'ly' k'li'
Lajm. az' is, hogy' az' is, és' a' válag' úttján' közzé' egy'k' válagórá, és' f'ur'
Lajm. Lajm. mire' le'fe'v'elen, hogy' egy'k'ben' se' járjon, v'gy'
hogy' egy'k'ben' mind' a' kettő' járjon: e' ké'k, hogy' a' válagórák'
meg' ne' t'falassunk' etc. Lajm. p. 93. 94. 95. 96. melly' usz' j'arai, és' Lajm.

Ecce etot: Ex his, ut patet, abunde patetis Propositiōem — et
p'at'itōem — nosse. Et' t'fal' v'gyon' im' má'z, hogy' a' kei' is' közzé'
al'az' mellyikéi' válagórák. e' bi' nagy' ké'k' zájag'ok' áll, hogy' a'
jó' válagórá' usz, nem' t'fal' usz, de' allandó, é' maradandó' Lajm.
Lajm. Lajm. Lajm. Lajm. Lajm. Lajm. Lajm. Lajm. Lajm. Lajm.

1. melléklet

Fructus gratia Christi
responde h. tenore.

Posonio.

Admodum Reverendo Domino
Joanni Baptistae Lochner, Ecclesiae
S. Pauli Capellano locali, Præbiteri
in Christo peculiariter Cotendissimo.

per Laurentium.

Wenzel

S. Pauli
in Pragae

Dima³ 4ta
1785. Deurf.

De reira Invenione. 172 Pene Pat. 790.
Mester egész életébe munkálkodván, semmit sem fogynak. Linc. 5. 5.

Igazán mondja L. 106. de: Pajm. pag. 779. 780. §§phi Quatuor. Non a munkában, és
háziadagokban való küömbölgés.

Elle seik legünk seh. hogy mindennapi munkánkat hasznoston, és In előtt kedvesen
végre vésessük? Ha azt akarjuk, hogy mindennapi munkánkat de: Pajm. pag. 780. Propositio.

Hogy pedig eunek az Inre néze jó, és leu handelnak gyakorlatiája gerjedjen akára,
tunk meg mutatva mai kedvedet, 1° Annak szabóság-voltai, 2° hasznos-voltai.
Dua parus. Mind a kettő a végre fogyasom töt: hogy valaga ne kellesik keserve,
den panaszkodások, hogy egész éjszaka, azaz: selyes életörök munkálkodván, semmit
sem fogynak; sőt inkább, hogy tudván, minni kellesik munkálkodások, mindennapi munka,
sehol magának üdvözölés. Elle jó, és In előtt edemes keresztényes fogynak.

Igazán írja egy Romai Dolos. Pajm. pag. 780. 781. 782. §§phi Octo.

Fac Ceteronem, et tranfironem ad 2. parca.

Edjék felségés orja, és hasznos tulajdonjaga a sekkelés jó handelnak az, hogy
enélkül Vanias Vaniarum de: Pajm. pag. 780. 781. §§phi Quatuor.

Elle odik felségés orja, és de az, hogy Ammionu tfelededek magok mivolta,
szeméjere hoz de: Pajm. pag. 785. 780. §§phi Sersem. Hic post sum suam Siam
invenione. Hoha seh. a gonosz jóra nem kézen, bár jó handelnakból miveltjűkés az,
mindazonaly ami magán se nem jó, se nem gonosz, bár jó handelnak, és jó végre néze,
fel jóra, és üdvözölés, szöve és In előtt hasznos, edemesse segittük. Continere usque

Capit. Non meg hallatok keresztényes de: Pajm. pag. 789. Sin. 26. usq. ad vba.
Isten keresztényes, és fogalattjára Sennelük. Így tfeledésünk sehai mi is töt. de de
Fac appononem beusse. Így magunkat, és tfeledésünk e földön éppen Sennelük rovan,
A más Világok az kézen járasmunk, a kint szöveztünk. Amen.

meg bátorít, ezzel bebiztosít minket, hogy mi is az Isten igazsága és igazsága.
 Második: **Nívántaik, hogy az Isten Igéjét elne csavargás nélkül fe-**
 gyelmelesen halgassuk. Gondoljuk meg, hogy minden világi gondolat, okoskodás,
 hánytatás, és minden beszédünk, Istenünk előtt, minden is alázatossá kell lennie,
 hogy bocsássa meg bűneinket, tisztítsa Lelkünk, hogy bízva edönnye bédossan az
 Isten Igéjének: Nyissa meg Lelki fülünk, világosítsa értelmünk, okosítsa
 tudásunkat, hogy eressük ami erkölcsünk jobbráadásra, és elerünk szerencsére
 halunk: gerjeszse akarásunk azoknak kívánságára, vastagítsa erőtlenség
 meg tartóadásra. Most kiadta a Predikátor, de csak Isten az, aki Isten Malaszt
 meg nyitja a szívünk. **És ezt ha valami Lelki háron követezheti a Predikátor,**
 az magának nem tulajdoníthatja a Predikál, hanem Istennek.

Ac. 10. 17.

Annak okért nem a Ite és Szűnyadozó álmodással, hanem ébren és fi-
 gyelmelesen halgassuk, ami Isten mond Predikátor által. És mi képen a
 hely levélben nem azt nezzük vagy böcsüllük ki kezével, minemű
 ravall irasod, hanem arra vigyazunk, mi foglalt magában: Ugy a Predikációban
 kel arra vigyazunk, melyek, vagy Totos Magyarsággal, minemű
 lásokkal, mely új találmányokkal Szinesítse a Predikációt, hanem
 minden fordítani, ami Isten a Predikációban, tudni illeik: a Lelki
 igazságot. **Ugyon! K. H.** Ha egy szót buzonyban, vagy egy
 szó kezével száz aranyat nyitná valaki, azt hiszem, hogy jó
 meg sem csömörtenél az buzonyban rúságától. **Hasonló képpen
 az Isten Szavára jó kedvel fogadjuk, akár ki által, és akár
 Bereg K. H. ha azt meg gondolnánk, nem válogatnánk
 emmit a Predikációban, nem hallgatnánk ama
 Tanításra, amaz a kadorva szót, Imez igen Totos
 ézen Uram nem igen melyen gazd
 a Theologiában.**

Mikor a testi orvos gyógyulásra való eszközt rendel a betegnek
Boldog Isten! mely Szorgalmasan halgattya a bereg. **Izmer, Szavát a
 fordítva, vigyaz, jellel, hogy az orvosok nem es mértékű
 és módgya ne változtassa. Mennél nagyobb a Lelki
 halálos Bereghez **Barbelyt** híjának, hogy mennél
 halálos Bereghez **Barbelyt** híjának, hogy mennél
 halálos Bereghez **Barbelyt** híjának, hogy mennél**

Harmadszor: aki az Isten szavát hallja, az úgy végye maga Jánusára minden ember, mintha csak
 ő érte mondatokat volna azon Predikátor. Azért ha de jól valami veszik a Pre-
 dikátor szavainak magunkba, és ha abba részünk nagyon jobbolduk elerünk. Ha pedig
 arról nem vádolunk telti is mérünk, úgy vegyük a Jánus szava mint becses és telti
 telna az országot. Mindazon által a János világra közönséges szokása való ki-
 nagy fogatkozás a Predikátor hallgatban: Nimelyek a Predikáczió egy veselti ma-
 gokba, mint a Szedelmek asszalinál az telti merészi, kik dora bolygók, és meggyesék egy be-
 kinek a Szép és kékes, de magok semmit nem esznek: Ezek is a Predikátor Jánus szav-
 talogalásait egyebekre osztják mondvan: Bezeg ez a mondás a Jánusot illeti, ama a bi-
 banost tanálatlyo: Bezeg Jól illik ez a Szonvred Asszonyhoz: Vaj! ha is volna az én kom-
 mes hallana lecsékes, és mint a Dem hogy egyebekre tart, de nem tartja magok,
 hasonló képen ezek: tartják mi kellene Jánusnak másoknak, de nem tartják magok-
 szavak.

Második vanak kik magokra veszik amit mond a Predikátor, de azt
 eslekedezik, amin egy más Asszonyul olvasam Ozonis fabuláiban. Ki mikor a Szép
 ren egy darab Szép szavak talált volna, belé tekintvén meg lara töörödeli undki ábrázattya
 és nagy haraggal el véré a Jánus Mondvan: hogy mikor veszik a Szép szavak, mivelly
 rusat mutat, eszébe nem vesén, hogy nem a Jánus vesik, hogy a Jánus a Jánus mutatya.
 Ezek is lara az Isten Igéjének tiszta Jánusában magok oszmánytágas, nem azon-
 ugyeknek hogy ennek nézetéből ikesegésük magokba, hanem hogy kidalmarzák a ki-
 megmaratya Jánusokat.

Negyedszer: az Isten Igéjének házsnos halgatása nem abban ál, hogy Jánus
 és innepiágon Predikáczió mennyünk, és szájunk tarva nézzünk a Predikátorra, hanem
 hogy az kölesünkre fordítjuk, és eslekedünkkel tellyesésükben az Isten szavak
 hallunk. Kik Szép haderlatossággal ismeren a Szép szavak, mely ezre: fordultak, a kik meg elé-
 ven az Isten Igéjének Szonvred, annak tellyesésében nem fátadnak. Először azt mongy
 hogy oly azok azok, mint akik Szép musika halgatnak, és gyönyörködnek benne, de egy-
 taló kom bémenven, másikon ki magyan a hangoslag, és mindent a musika mes szavak
 felejtik annak ikeségét. Másoldik azt mongya hogy ezek oly eszek, mint a ki elütte tar-
 tva a Jánus, és abban éri moskosságot, de nem tarti, hanem el fordulván elfelejté miné-
 mi ábrázattya val. Aki azért csak a végre halgatja az Isten Igéj, hogy gyönyörköd-
 gyék ennek csodulatos harmoniájában, ezzel a halgatással Isten Jánus nem eszen: Sőt me-
 ggyesék kárkozattya sezen: Merz amely Szóga tudgya ura akarattya, és elmaratya Szókat.

Ed. 98. 8.

Negyed.

Ed. 99. 92.

Luc. 47.